

BRUNO FORTE

Lepota¹

AKTUALNOST LEPEGA: MED UTOPIJO IN RAZOČARANJEM

Čas močnega razuma je tudi čas utopije: ko je moderni razum mislil, da je zaobjel celoto, je volja do moči v ideologijah težila k temu, da bi kompleksni in dramatični realnosti vsilila totaliteto ideje brez preostanka, s tem ko je zasledovala utopično težnjo po dovršenem *regnum hominis*. V tej ambiciji, lakomni totalitete, ni več prostora za lepoto, ker zanjo ne more biti mesta tam, kjer se ne pripozna presežnosti, neizrekljivega, skrivnosti. Lepota priključuje, ne zgrabi, povzdigne, ne zaustavlja, prosi, ne predpostavlja. Zato je bila v času voluntaristične utopije odraslega razuma zavržena, izgnana ali reducirana na račun, na najvulgarnejši "kič" ("blato", "odpadki" iz glagola *kitschen* – pomesti blato s ceste). Hans Urs von Balthasar, ki je kot mislec najbolj zaznal epohalno aktualnost lepega, je zapisal: "Nezainteresirana lepota, brez katere se stari svet ni zmožal razumeti, se je poslovila na rob modernega sveta interesov in ga prepustila njegovi lakomnosti in žalosti."² Dramatična posledica izгона lepote je neizogibna izguba čuta za resnično in dobro: "V svetu brez lepote [...] je tudi dobro izgubilo svojo moč privlačnosti, evidenco svojega mora-bit-i-zpolnjeno

[...] V svetu, ki se nima več za zmožnega potrditi lepega, so argumenti v prid resnici izčrpali svojo moč logičnega sklepa."³

Ob dovržitvi parabole moderne dobe je za Balthasarja nujno potrebna obnova lepote resnice in dobrega, ki ju zaradi nje vzljubimo, ker "ne moremo ljubiti, kar ni lepo (*non possumus amare nisi pulchra*)".⁴ To za širjenje dobrega oznanila pomeni, da ne zadošča več pričati o drugačnosti Boga, o transcendenci dobrega in resničnega v odnosu do sveta, čeprav je bila to nujna in dragocena naloga skozi toliko stoletij: potrebno je pričati o lepoti. Človeštvu, ki je tako intenzivno razkrilo svetnost sveta in je sledilo projektu osvoboditve od vsake odvisnosti izven zemeljskega obzorja, je bolj kot kadarkoli nujno ponuditi resnico, ki jo je moč ljubiti, dobro, ki privlači, škandal človeškosti Boga, ki hkrati privlači in vznemirja; to pomeni ponovno odkriti estetski ključ približevanja resnici, ki odrešuje, dobremu, ki osvobaja. "Samo če ljubimo razodetje neskončnega v končni obliki, nismo zgolj 'mistiki', ampak tudi 'esteti'".⁵ Samo če imamo smisel za lepoto – in torej za paradoksalni prihod Celote v fragment – lahko zares oznanjamo resnično in dobro s pomenom za človeštvo, ki se že

zaveda polnega dostojanstva vsega zgodovinskega in svetnega. V času razčaranja⁶ in šibkega razuma, ko je pomasovljenje ideologij prepustilo mesto množici samot v vladavini fragmenta, v tej šibki in nihilistični postmoderni, ki se odpoveduje resnici in dobremu, ker je sumničava do vseh globalnih horizontov smisla, ki jih je zlorabljala ideologija, se lahko samo lepota ponuja kot pot do srečanja z nečim, za kar se spleča živeti in sobivati, z nečim, kar je zmožno premagati bolečino in smrt in dati upanje življenju.

Med utopijo in razčaranjem bo ponovno odkritje lepega pomagalo srečati Celoto v fragmentu. Le s prepoznanjem darovanja neskončnega v končno, oddaljenosti v bližino, le z estetskim doumevanjem resnice in dobrega bo moč učinkovito govoriti človeškemu, "prečloveškemu"⁷ svetu, to je naši post-moderni. Ta ne potrebuje dokazov moči, potem ko so mu jih toliko ponudile ideologije. Tudi ne potrebuje šibkih odrekanih, jalovih umikov v zasebnost. Vsi potrebujemo darovanje večnosti v čas, vsemogočnosti v bližino ljubezni, ki je zmožna usmiljenja in sočutja. Obraz resnice in dobrega, ki bo lahko najbolj pritegnil k sebi, je obraz ponižne lepote križane ljubezni, kar v dramatičnem besedilu izrazi tudi sam Balthasar: "Logos, v katerem ima vse v nebesih in na zemlji zbirališče in svojo resnico, sam pade v temo, v tesnobo, [...] v skritost, ki je pravo nasprotje razkritja resnice biti [...] Indikativ se je izgubil, interogativ je ostal edini način govora. Močan krik je konec vprašanja. Je beseda, ki ni več beseda [...] Tudi Logos, ki je sprejel sebi primerno zunanost, je moral biti oropan svoje podobe [...] Beseda Boga na svetu je onemela, v tej noči ne kliče več Boga; leži pokopana v zemlji. Noč, ki jo pokriva, ni zvezdnata noč, ampak noč globoke osame in smrtne odtujitve. Ni tišina, polna tisočerih skrivnosti ljubezni, ki privrejo iz občutene prisotnosti ljubljenega, ampak tišina odsotnosti, ločitve, prazne zapuščenosti, ki sledi trganju vezi v slovesu."⁸

Teološka estetika – razumljena kot percepcija Celote v fragmentu, vzgojena v šoli

kenoze križane in zapuščene Besede – je zato pot, kako povečevati Večnega, ki se čudežno samo-posreduje v končnem, in obenem oznanjati svetu radost odrešenja, ki se tu podarja v *Verbum abbreviatum*.⁹ Novo vrednotenje govora o lepoti v teološkem spominu Zahoda bo zato pot odgovora na odločilno vprašanje, kje in kako bo za moderno misel in njene brodolome možna ponovna prilastitev odrešilne poti lepega, če v njej prepozna tudi edinstveno pot k Jezusovemu evangeliju. To bomo skušali narediti – četudi le na bežen način – v razmišljanjih, ki sledijo ...

IMENA LEPEGA IN TIŠINA BOGA

Izgovoriti neizgovorljivo, ne da bi oskrunili skrivnost, je kakor prižgati sedmeroramni sveti svečnik, *menoro*, v noči sveta, ki odseva živo *menoro* obraza s sedmimi odprtini do edinstvene luči srca, ki jo lahko s svojo lučjo v nas prižge samo Mesija, Večni, ki je vstopil v čas. V spomin si bomo priklicali sedem imen lepega v svetih jezikih Zahoda, kar lahko pomaga vzdrževati živo *menoro* v Božjem svetišču, v celotnem svetu, ki ga je poklical v obstoj.

Prvo od imen lepega je hebrejska beseda טוֹב [tov]: pojem se ponavlja kot vztrajen refren v Božjem komentarju dela šestih dni stvarjenja (prim. 1 Mz 1,4.10.12.18.21.25.31: "In Bog je videl, da je dobro/lepo"), ki neločljivo izpoveduje dobrost in lepoto ustvarjenega v očeh Stvarnika. V razmerju do osmih Božjih del se izraz ponovi sedemkrat: po rabinski tradiciji se ne ponovi pri delu drugega dne, ker takrat Bog loči vode od vodá in zemljo od neba, kar navidez nasprotuje lepoti kot enotnosti in ujemanju. To pomeni, da je ustvarjeno lepo, ker je prošnja, želja po nebu: *tov*, lepo, je torej to, kar vzdržuje željo, s tem ko gradi mostove proti Večnemu, zaradi česar smo narejeni (ne ločuje od neba, ampak usmerja k njemu: lepo je želja, *de-siderio* – iz *de-sideribus*, biti daleč od zvezd, a vendarle hrepeneti po bližini – odsotna prisotnost zvezdnatega neba v

srcu...). Lepo in dobro sta želji po Večnem, žeja po nebu, žeja po skriti lepoti ...

Drugo ime lepega je grški izraz *καλός* (po srednjeveški etimologiji iz *καλεῖν* – klicati, v resnici iz sanskrtskega *kalyah*): lepo kliče, priteguje k sebi, je ljubeče, se podarja, prihaja naproti. Lepota je poziv, dar, prihod Drugega... Zadostuje spomniti se besed skrivnostnega, enoglasno priznanega in ljubljenega Učitelja, Dionizija psevdo-Areopagita: "Božje hrepenenje pa je tudi iz sebe izstopajoče, saj ne dopušča zaljubljenecem, da bi bili svoji, ampak postanejo (last) ljubljenih [...] Zato je tudi veliki Pavel potem, ko ga je prevzelo božansko hrepenenje in je postal deležen njegove iz sebe izstopajoče moči, z vboženimi usti dejal: 'Ne živim več jaz, ampak Kristus živi v meni.' To je rekel kot resnični zaljubljenec, ves izstopajoč iz sebe v Boga – kakor trdi sam -, in ne da bi živel svoje življenje, ampak življenje Tistega, po katerem je hrepenel, saj mu je bilo tako zelo ljubo. [...] To, po čemer hrepenimo, in hrepenenje sodita povsem k Lepemu in Dobremu ter sta vnaprej utemeljena v Lepem in Dobrem in bivata in postajata zavoljo Lepega in Dobrega."¹⁰ Lepo je "ekstatično", ne doseže ga, kdor se ne izgubi, kdor ne sprejme, da ga privabi ven iz sebe in gre proti drugemu v gibanju ljubezni onkraj vsakega predmeta, onkraj biti, je božansko in dobro, če ju mislimo iz zunanjosti najvišjega izstopa iz sebe in iz vsakršne posesti sebe ...

Tretje ime lepote je latinski pridevnik *pulcher* (iz rimskega imena): se pravi, da je lep nekdo, konkretni subjekt; lepota je vedno neki "fragment", krhek in končen ... O krhkosti lepega, o njeni vezanosti na majhen prostor in čas minljivosti, piše Cristina Campo: "Mar ni lepota nekaj, od česar se moramo nujno posloviti? Je modra hijacinta, ki s svojim vonjem vabi Perzefono v podzemna kraljestva zavesti in usode [...] Za današnji svet je neodpušljivo vse, kar spominja na Perzefono hijacinto [...] William Carlos Williams je to enkrat za vselej razložil v treh velikih verzih: *Res je, bojijo se je / bolj kot smrti, lepote se bojijo / bolj kot smrti, bolj kot se bojijo smrti.*"¹¹ [...] In

prav imajo, saj je sprejeti lepoto vedno sprejeti smrt, konec starega človeka in težavno novo življenje [...] Vsi izkušajo ta strah, a večina raje strelja na lepoto ali pa se zateka v grdo, da bi jo pozabila."¹² Skratka, lepota ima tragično avro: njen poljub je smrten, ker Celota, ki se daruje v fragment, razodeva neizprosno končnost. Lepo razkriva krhkost lepega. Lepota je kot smrt, grozeča v svoji bližini – to je globlji razlog za pregnetenost izkušnje lepega z melanholijo. Lepo spominja prebivalce časa na minljivost bivanja, ki se zdi povito v tišino niča. In ker vrtoglavost niča vzbuja tesnobo, lahko slutimo, kako tesnobna se lahko razodene lepota: človeško srce, ki visi nad brezdanjo tišino smrti, se ob grožnji lepega vznemiri glede svoje usode. Krhkost lepega tako paradoksalno napotuje k večnosti, kot Perzefona, ki se vrača iz Hada na vrtove pomladi ...

Četrto ime lepega je latinski pridevnik *formosus* (iz *forma*: izraz se ohranja npr. v španskem *hermoso*): lepo je, kar ima obliko, kjer razmerje delov odseva harmonijo nebesnih števil. To je nauk Avguština, ki je na tem mestu v celoti učenec grškega sveta: "Ni naključje, da se pri hvali uporablja tako izraz "*speciosissimum*" (kar ima bistvo v najvišji meri) kot tudi izraz "*formosissimum*" (kar ima obliko v najvišji meri)."¹³ Lepota je red, harmonija, mir: zbran počitek duše. "(Stvari) so lepe, ker [...] so deli [...] z neke vrste spojitvijo spravljene v skladnost."¹⁴ V odnosu do grškega pogleda prinaša Avguština vendarle novosti v dveh točkah. Najprej v tem, da zanj lepota ni nekaj, ampak Nekdo, ljubljeni Ti: "Sero te amavi, pulchritudo tam antiqua et tam nova, sero te amavi!" ("Pozno sem te vzljubil, lepota, večno davna, večno nova, pozno sem te vzljubil!")¹⁵ Drugič, da lepota kot harmonija ne opravičuje zla in trpljenja – po eni strani Avguština pojasnjuje disharmonijo kot nujni dialektični moment, ki je za lepo kot senca za luč; po drugi strani, nezadovoljen s tem odgovorom, išče druge možnosti. Tako piše v Komentarju k Prvem Janezovemu pismu: "To sta dve piščali z različnima zvenoma, a en

Duh piha v obe. Prva govori: 'Lep, najlepši si med človeškimi sinovi' (Ps 45,3), druga govori pri Izaiju: 'Ni imel podobe ne lepote, da bi ga hoteli videti' (Iz 53,2). En Duh napolnjuje obe piščali in nista v disonanci. Ne odvrčate ušes, uporabite razum! Vprašajmo apostola Pavla in razprostrlo se nam bo soglasje dveh piščali. Prva zazveni: 'Najlepši si med človeškimi sinovi'; 'Čeprav je bil namreč v podobi Boga, se ni ljubosumno oklepal svoje enakosti z Bogom' (Fil 2,6). V tem je najlepši med ljudmi. Druga nam zazveni: 'Ni imel podobe ne lepote, da bi ga hoteli videti', to pa zato, ker 'je sam sebe izpraznil tako, da je prevzel podobo služabnika in postal podoben ljudem. Po zunanosti je bil kakor človek...' (Fil 2,7). Ni imel ne podobe, ne lepote, ker je tebi dal podobo in lepoto. Kakšno podobo? Kakšno lepoto? Izvoljenost ljubezni, da bi ljubeče tekeli in v teku ljubili. [...] Glej njega, po katerem si postal lep!"¹⁶ Tu lahko zaslutimo – onkraj grške lepote oblike in harmonije – neko drugačno lepoto ...

Peto ime lepega priključuje izžarevanje luči: lepo je bleščeče, žareče kot jutranje sonce in hkrati sramežljivo, kot je isto sonce ob prvi svetlobi zore, ali pordečeno od krvi v času, ko se obrača v zaton, ko zna obarvati vsako stvar z dišavo nostalgije.¹⁷ *Claritas* je izraz, ki ga je uporabljal Tomaž Akvinski pri iskanju onstranske, vznemirjajoče lepote: k njemu se vrača, ko govori o lepem z ozirom na Njega, ki mu najbolj pristaja ideja lepote, to je Sin, Jezus Kristus. V tem kontekstu Tomaž dvema Avguštinovima izrazoma – *integritas in proportio*, celota in sorazmerna harmonija delov – doda idejo *claritas*, tega, kar izžarevajoče prestopa meje in prekoračuje pragove. V delu *Summa Theologiae* piše: "Lepota je podobna temu, kar je lastno Sinu. Lepota se namreč nanaša na tri stvari. Prva je celovitost ali popolnost. [...] Druga je primerna skladnost ali harmonija. Tretja je jasnost/svetlost [...] Kar se tiče prve, je podobna temu, kar je lastno Sinu, v kolikor ima v sebi Očetovo naravo na resničen in popoln način. [...] Kar se tiče druge, sovпада s tem, kar je lastno Sinu, v kolikor je nazorna

podoba Očeta, kar vidimo, ko za podobo rečemo, da je lepa, če popolnoma predstavlja reč [...]. Kar pa se tiče tretje, sovпада z lastnim Sinu, v kolikor je Beseda, ki je namreč luč in sijaj razuma [...]"¹⁸ Z drugimi besedami, Celota ne postane prisotna v utelešenem Sinu le kot harmonija, ampak tudi kot transgresija, izžarevanje, zamaknjenje, raztrganost: Neskončni v krhkosti končnega, Večni v času, najvišje Dobro v smrti na križu.¹⁹ Križana *agape* je razodetje lepote, ki odrešuje: lepo je "bleščeče", je luč v noči, žarek, ki prebode in s tem, da rani, odrešuje ...

Zdi se, da se je na tej kristološki poti rodilo ime, ki mu je bil usojen najširši uspeh v jezikih Zahoda. Izhaja iz srednjeveškega latinskega izraza *bonicellum* (majhno, okrajšano dobro), iz katerega so se oblikovale besede, ki v romanskih jezikih označujejo lepo: *bello*, *bonito*, *beau*, *beautiful*. Lepota je skrčenje Vsemogočnega v šibkost, božanskega v človeško, slave v ponižnost in sramoto križa: "Non coerceri maximo, contineri tamen a minimo, divinum est." ("Božansko ni, kar je zaobseženo v največjem, ampak kar je vsebovano v najmanjšem.")²⁰ Lepota je ljubezen, ki pripravi neskončno Dobro, da se zapiše smrti iz ljubezni do ljubljenih ustvarjenih bitij. Je ponižnost, kenoza sijaja in prav zato paradoksalen sijaj kenoze. Kakor pravi Sv. Frančišek v Hvalnici Bogu Najvišjemu:

Ti si svet, Gospod Bog,
Ti edini, ki delaš čudeže.
Ti si močan.
Ti si velik.
Ti si najvišji.
Ti si vsemogočni kralj,
ti sveti Oče,
kralj nebes in zemlje.
Ti si trojstven in eden,
Gospod, Bog bogov.
Ti sam si dobro,
vse dobro,
najvišje dobro,
Gospod Bog, živi in resnični.
Ti si ljubezen, nesebična ljubezen.
Ti si modrost.

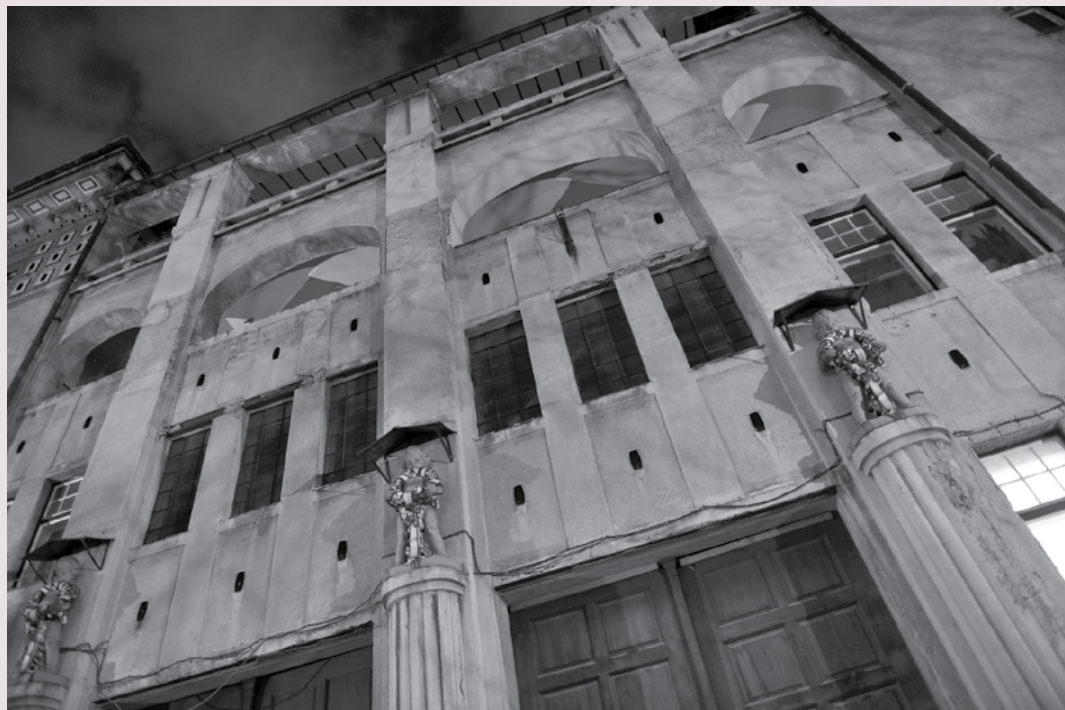
Ti si ponižnost.
Ti si potrpežljivost.
Ti si lepota. [...] ²¹

Za lepo kot tako je torej potrebno skrbeti kot za zaklad v glinastem vrču: na tem mestu lahko morebitna etimologija nemškega pridevnika *schön*, povezanega z glagolom *schonen* (varovati, paziti na), razkriva možno ujemanje z izvirnim pomenom izraza iz romanskih jezikov.

Na tem mestu si lahko prikličemo še druga imena (npr. sublimno, ki izvira iz *sub limen*, obešen na preklado nad vrati, na *limen*, in je torej visoko, povzdignjeno; Kant je sublimno, ki mu je bila moderna filozofija naklonjena, definiral tako, da sama misel nanj potrjuje

"prisotnost zmožnosti naše duše, ki transcendira vsako čutno mero" ²²). Toda sedmo ime lepega ostaja v najbolj pravem pomenu varovano v tišini. Je lepota onkraj vsake lepote, tišina Boga onkraj tolikih človeških besed, ki poskušajo izgovoriti neizgovorljivo. Je glas tišine, ki po Stari zavezi govori Eliju pod Horebom (1Kr 19,12). Prava lepota je vedno onstran, nedosegljiva, a vendar želena, privlačna, a vendar skrita, neskončna, a vendar prisotna v končnem, živa, a vendar darovana v smrt, smrtna, a vendar zveličavna, časovna, a vendar večna: mimo gre in moč jo je videti le v hrbet... Lepo prikliče, ne zgrabi; prosi, ne zahteva; izziva, ne zasičuje. ²³ Je lepota, označena s svojim nasprotjem, vrata lepote, lepota Boga ...

TAMINO PETELINŠEK: Sanje, Ljubljana 2009.

LEPOTA PO EVANGELIJU

I mena lepote, ki smo si jih do tu priklicali v spomin, nas vračajo k skrivnosti. Kažejo, kako je lahko lepota pot iskanja Boga, prostor njegovega prihoda, dogodek njegovega daru. Dve mesti iz evangelijev to potrjujeta in navajata k odkrivanju rodovitne poti za srečanje z Jezusovim Bogom v lepoti. Prvo je v dejstvu, da je pastir, ki zbira ovce v enotnost svoje črede, v evangeliju predstavljen kot "lepi Pastir" (ὁ ποιμὴν ὁ καλός; prim. Jn 10,11).²⁴ Velikonočni čas razkriva obličje lepote v "možu bolečin", ki se izroča v smrt za našo ljubezen: ljubezen, s katero nas je ljubil, preoblikuje tega, ki je "mož bolečin in znanec bolezni, kakor tisti, pred katerim si zakrivajo obraz" (Iz 53,3), v "najlepšega izmed človeških sinov": križana ljubezen je lepota, ki odrešuje. Če je pot evangelijev predvsem pot spreobrnjenja srca h Kristusu, je torej lepota njegove križane ljubezni pot evangelizacije *par excellence*: v križani ljubezni učenci srečajo Ljubljenega in se prepustijo, da jih zbere v enotnosti ene same črede in enega samega Pastirja. Evangelizacija najde v lepoti njegove ljubezni križa pot, po kateri lahko napreduje, in skrivnostni klic, ki mu vedno znova odgovarja. Kristus ni samo resnica in dobro: Kristus je lepota, ki odrešuje. Lepo je spoznati ga; lepo je ljubiti ga; lepo je za nas – s Petrovimi besedami – stati na gori z njim (Mt 17,4).

Toda imamo še eno mesto iz evangelijev, ki pomaga v lepoti spoznati evangelijsko pot: izpostavil ga je Pavel Florenski, "ruski Leonardo da Vinci", genij znanosti ter teološke in filozofske misli, Kristusov duhovnik, umrl kot mučenik stalinističnega barbarstva. Ko komentira Mt 5,16: "Takó naj vaša luč sveti pred ljudmi, da bodo videli vaša dobra dela in slavili vašega Očeta, ki je v nebesih", pripomni, da "'vaša dobra dela' ne pomeni 'dobrih del' v filantropičnem in moralističnem smislu: ὁμῶν τὰ καλὰ ἔργα želi reči 'lepa dela', svetla in harmonična razodetja duhovne osebnosti – predvsem svetlo, lepo obličje, obličje lepote, po kateri se navzven razširja 'notranja luč' človeka in

'ljudje', ki jih premaga neubranljivost te luči, slavijo nebeškega Očeta, čigar podoba na zemlji tako zažari."²⁵ Če je pričevanje najdragocenejši način oznanjevanja evangelija, je to neločljivo od žara lepote dejanj učencev, ki jih Duh notranje preoblikuje: kjer se izžareva ljubezen, tam se uobličí odrešujoča lepota, tam se slavi nebeškega Očeta, tam raste enotnost učencev Ljubljenega, ki so združeni z Njim kot učenci Njegove križane in vstale ljubezni.

Florenski je torej razkril pot lepote kot kraj skrivnostnega srečanja časa in večnosti, po zaslugi katere se gradi enotnost, ki jo je hotel Gospod. Ko se spominja svojega darovanja maše v cerkvi na griču Makovec, usmerjeni proti velikemu samostanu (lavri) Sergijev Posad, ki predstavlja srce ruskega krščanstva, tako opiše paradoksalno lepoto liturgije, simbola nad simboli sveta, v kateri nebo prebiva na zemlji in večnost postavlja svoj šotor v času ter preoblikuje prostor v "sveto, skrivnostno svetišče, ki sije v nebeški lepoti": "Usmiljeni Gospod mi je dopustil stati pri njegovem prestolu. Spuščal se je večer. Pozlačeni žarki so radostno plesali, sonce se je zdelo kot slovesna himna iz Edena. Zahod je vdano bledele in proti njemu je bil obrnjen oltar, postavljen na vrh griča. Veriga oblakov se je razpenjala nad lavro kot vrstica z biserov. Iz oken nad oltarjem so se videle jasne daljave in lavra je gospodovala nad njimi kot nebeški Jeruzalem. Pri večernicah je pesem 'Luč miru' zapečatila zahod. Umirajoče sonce se je razkošno spuščalo. Prepletale in razpletale so se melodije, stare kot svet; prepletali in razpletali so se trakovi modrega kadila. Branje kanona je ritmično udarjalo. V polmraku se je nekaj vračalo v misel, nekaj, kar je spominjalo na Raj, in žalost nad njegovo izgubo je skrivnostno preoblikovana prešla v veselje nad vrnitvijo. Pri petju Velike doksologije 'Slava Tebi, ki si nam pokazal luč' se je pomenljivo zgodilo, da se je zunaj spustila tema, tedaj pa je zvezda Večernica zasijala skozi okno oltarja in v srcu se je na novo dvignila radost, ki ne izgine, radost polmraka jame. Skrivnost

večera se je združila s skrivnostjo jutra in obe sta bili ena sama stvar."²⁶

Da poskušamo misliti "takšno" Lepoto – odrešujočo Lepoto, ki jo izkušamo tam, kjer večnost postavlja svoje šotore v času – in da jo prinašamo v središče pozornosti tistih, ki srcu prepuščajo pot človeka in zato tudi svoje srečanje z dobro novico Jezusa Kristusa – to je pogoj možnosti novega zagona v službi želje po večji človeškosti po Božjem načrtu in torej v službi samega evangelija: samo en pogoj, gotovo, in vendar izziv in rodovitna obljuba za vse, zaradi česar se spleča vpreči vse ...²⁷

Prevedel: Rok Blažič

1. Tretje poglavje z naslovom *La bellezza* dela: Bruno Forte, *Inquietudini della trascendenza* (Brescia: Morcelliana, 2005), 7-33.
2. H. U. von Balthasar, *Gloria*. 1. *La percezione della forma* (Milano: Jaca Book, 1975), 10.
3. H. U. von Balthasar, *Gloria* 1, 11.
4. Avguštin, *De musica*, VI, 13.
5. H. U. von Balthasar, *Gloria*. 2. *Stili Ecclesiastici* (Milano: Jaca Book, 1975), 98.
6. Z izrazom razčaranje prevajam it. *disincanto*, ki izhaja iz nem. *Entzauberung*, izraza sociologa Maxa Weberja, s katerim opisuje procese v zahodni racionalistični, sekularizirani družbi. Forte podobno kot filozof G. Vattimo, a z drugačnimi zaključki, namiguje, da je tudi sama racionalistična ideja zapadla temu raz(o)čaranju v dobi postmoderne šibkega razuma. Op. prev.
7. *Menschliches, Allzumenschliches* je naslov dela F. Nietzscheja, ki ga imamo tudi v slovenskem prevodu Človeško, prečloveško (Ljubljana: Slovenska matica, 2005.) Op. prev.
8. H. U. von Balthasar, *Il tutto nel frammento* (Milano: Jaca Book, 1975), 223, 226.
9. Okrajšana, zgoščena Beseda. V tradiciji se s tem izrazom označuje Jezusa Kristusa kot povzetek Božjega razodetja človeku. Op. prev.
10. Dionizij Areopagit, *O Božjih imenih* 4, 13. Citirano po slovenski prevodu Gorazda Kocijančiča iz: Dionizij Areopagit, *Zbrani spisi* (Ljubljana: Društvo Slovenska matica, 2009), 237. (Op. prev.)
11. "But it is true, they fear / it more than death, beauty is feared / more than death, more than they fear death." Verzi so iz

pesnitve Paterson ameriškega pesnika W. C. Williamsa. Op. prev.

12. C. Campo, *Sotto falso nome* (Milano: Adelphi, 1988), 179 sl.
13. Avguštin, *De vera religione*, 18,35. ("Neque enim frustra tam speciosissimum, quam etiam formosissimum in laude ponitur.")
14. Avguštin, *De vera religione*, 32,59. ("Quaeram ergo deinceps, quare sint pulchra; et si titubabitur, subiciam, utrum ideo quia similes sibi partes sunt, et aliqua copulatione ad unam convenientiam rediguntur.")
15. Avguštin, *Confessiones* X, 27, 38. (Slov. prevod: Avguštin, *Izpovedi* (Celje: Mohorjeva družba, 2003), 221.)
16. Avguštin, *In Ioannis Epistula*, IX, 9.
17. Dva primera takšne lepote iz književnosti: "Svit nad Mancho: zdi se mi, da je zora zardela, ker se je spomnila tega kraja" (Miguel de Cervantes); "Rdečkasta luč zahoda osvetljuje vsako stvar s čarom nostalgije: celo giljotino" (Milan Kundera).
18. Tomaž Akvinski, *Summa theologiae*, I q. 39 a. 8c.
19. Zanimivo je opozoriti, da se je *claritas* interpretiralo kot rezultat zveze med *integritas* in *consonantia*, to je kot *quidditas* stvari, ki se ponuja kot jasna prav v svoji dovršeni formi in svoji razmejeni celovitosti: tako razmišlja James Joyce, dober poznavalec sholastične filozofije, v avtobiografskem romanu *Umetnikov mladostni portret* (A Portrait of the Artist as a Young Man), kjer je ta razlaga postavljena v usta avtorjevega alter ega, Stephenja Dedalusa. Ta vendarle prizna, da se je dolgo obotavljal, preden je prišel do takšnega sklepa: v resnici ima – čeprav je razširjena pri sholastikih – svojo omejitve v tem, da ne doda ničesar novega Avguštinovem pogledu, ki ga Tomaž nasprotno prevzema in presega.
20. *Elogium sepulcrale S. Ignatii*, ki ga je Hölderlin uporabil v fragmentu romana *Hyperion* iz leta 1794.
21. Slov. prevod povzet iz: <http://franciskani.rkc.si/?id=26&fmod=4> (pridobljeno 30. marca 2011). Op. prev.
22. Kant, *Kritika razsodne moči*, 25. paragraf. Nemški izraz je *das Erhabene*.
23. Avtor tu v besedni igri uporabi tri glagole iste besedne družine: *evocare* – priklicati (v spomin), *invocare* – prositi, klicati, in *provocare* – izzvati, spodbuditi. Op. prev.
24. Slovenski prevod na tem mestu govori o "dobrem pastirju". Grški izraz *καλός* lahko razumemo v obeh pomenih, avtor pa v skladu s svojo teologijo lepo in dobro povezuje v neločljivo skupnost. Op. prev.
25. P. Florenskij, *Le porte regali. Saggio sull'icona* (Milano: Adelphi, 1999), 50.
26. P. Florenskij, *Sulla collina Makovec*, 20.5.1913, v: P. Florenskij, *Il cuore cherubico. Scritti teologici e mistici* (Casale Monferrato: Piemme, 1999), 260 sl.
27. Za celoto vprašanj, ki se jih dotikam v tem razmisleku, prim. Bruno Forte, *La porta della Bellezza. Per un'estetica teologica*. (Brescia: Morcelliana, 1999).